

HÖGSTA FÖRVALTNINGSDOMSTOLENS BESLUT

Mål nr
991-17

meddelat i Stockholm den 9 februari 2018

KLAGANDE

1. AA

Ombud och offentligt biträde: Advokat Pia Lönn
Advokatfirman Pia Lönn AB
Slussplatsen 1
411 06 Göteborg

2. BB

Ombud och offentligt biträde: Advokat Anders Kollberg
Box 5243
402 24 Göteborg

MOTPARTER

1. Social- och arbetsnämnden i Partille kommun
433 82 Partille

2. CC

Ställföreträdare och offentligt biträde: Advokat Poly Jensell
Advokatbyrån Urgell AB
Drottninggatan 69
411 07 Göteborg

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Kammarrätten i Göteborgs dom den 8 februari 2017 i mål nr 5470-16

SAKEN

Vård enligt lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga

Dok.Id 189609

Postadress
Box 2293
103 17 Stockholm

Besöksadress
Birger Jarls torg 13

Telefon
08-561 676 00
E-post:
hogstaforvaltningsdomstolen@dom.se
www.hogstaforvaltningsdomstolen.se

Telefax
08-561 678 20

Expeditionstid
måndag – fredag
08:00–16:30

Mål nr
991-17

HÖGSTA FÖRVALTNINGSDOMSTOLENS AVGÖRANDE

Högsta förvaltningsdomstolen avskriver målet.

Högsta förvaltningsdomstolen fastställer vad kammarrätten beslutat om sekretess.

Högsta förvaltningsdomstolen bestämmer att ersättning ska betalas till Pia Lönn som offentligt biträde för AA med 10 065 kr för arbete.

Högsta förvaltningsdomstolen bestämmer att ersättning ska betalas till Anders Kollberg som offentligt biträde för BB med 11 071 kr för arbete.

BAKGRUND

Om det finns en påtaglig risk för att ett barns hälsa eller utveckling skadas på grund av fysisk misshandel eller brister i omsorgen och det kan antas att behövlig vård inte kan ges med vårdnadshavarnas samtycke ska barnet beredas vård med stöd av lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU).

CC, då knappt sju månader gammal, fördes den 20 juli 2016 med svåra hjärnskador till Drottning Silvias barn- och ungdomssjukhus. CCs tillstånd var livshotande och krävde intensivvård i respirator under sex dygn. Sjukhuset gjorde en orosanmälan hos socialtjänsten och uppgav att skadorna bedömdes ha orsakats av yttre våld mot huvudet. Bedömningen grundades på en kombination av fynd – subduralblödning (blödning under hårda hjärnhinnan), hjärnskada och ögonbottenblödning (blödningar i ögonens näthinna) – som ibland benämns *triaden* och som har ansetts vara höggradigt specifik för icke-accidentellt våld (skallskada tillfogad genom misshandel). Läkarna hade enligt anmälan inte funnit någon kroppslig sjukdom som orsak till tillståndet.

CC omhändertogs omedelbart med stöd av 6 § LVU. Social- och arbetsnämnden ansökte därefter om att CC skulle beredas vård med stöd av 1 § andra stycket och 2 § LVU.

Mål nr
991-17

Förvaltningsrätten biföll ansökan. Även om det inte blivit klarlagt hur skadorna uppkommit eller om det varit fråga om våld från föräldrarnas sida stod det enligt domstolen klart att skadorna uppstått när CC varit i föräldrarnas vård och att de inte lyckats skydda CC. Till följd av brister i omsorgen förelåg det därför en påtaglig risk för CCs hälsa och utveckling. Vård på frivillig väg bedömdes inte garantera att CC inte kom till skada igen och vården måste därför säkerställas med stöd av LVU.

Föräldrarna överklagade till kammarrätten som avlog överklagandet.

Kammarrätten fann det klarlagt att CC uppvisat de symtom som brukar kallas triaden och konstaterade att det fanns olika uppfattningar hos de läkare som uttalat sig i målet om vilka slutsatser som kunde dras eller inte dras av förekomsten av dessa symtom. Det fanns enligt kammarrätten anledning att fästa särskild vikt vid de uppgifter som en av de läkare som deltagit i vården av CC, och som i sin tur inhämtat uppgifter från andra läkare som vårdat CC, hade lämnat. Det framgick av hennes vittnesmål att de slutsatser som dragits av sjukvården om CCs skador, nämligen att de tillfogats genom grovt våld, var väl underbyggda utifrån den kunskap som då var tillgänglig.

Kammarrätten ansåg att det var sannolikt att CCs skador hade orsakats av grovt våld när CC varit i sina föräldrars vård. Det förelåg därmed sådana brister i omsorgen som innebar att CC löpte en påtaglig risk att skadas om CC vårdades av föräldrarna. Vid riskbedömningen vägde kammarrätten in att ett äldre syskon till CC vid tre månaders ålder hade utretts för skador (benfrakturer) som misstänktes vara orsakade av yttre våld. Nödvändig vård ansågs inte kunna säkerställas på frivillig väg.

YRKANDEN M.M.

AA och BB yrkar att vården enligt LVU omedelbart ska upphöra.

Mål nr
991-17

AA, som numera är ensam vårdnadshavare för CC, anför bl.a. att den bevisning som lagts fram i målet inte når upp till en nivå som innebär att det kan sägas vara sannolikt att CC har blivit utsatt för våld.

Social- och arbetsnämnden anser att kammarrättens dom inte bör ändras.

Poly Jensell motsätter sig också ändring av kammarrättens dom och anför bl.a. följande. Om ett barns skador kan misstänkas vara förorsakade av misshandel finns det ett påtagligt behov av skydd för barnet. Det kan inte uteslutas att CCs skador uppkommit på grund av någon av föräldrarnas hantering av CC. Det är därför CCs behov av skydd som ska vara vägledande i bedömningen av huruvida CC behöver beredas vård eller inte.

Socialstyrelsens rättsliga råd har i ett av Högsta förvaltningsdomstolen inhämtat yttrande sammanfattningsvis anfört följande. Det saknas nöjaktigt vetenskapligt stöd för att de fynd och symptom som CC uppvisade vid insjuknandet har orsakats av uppsåtligt trauma samtidigt som det finns hypotetiska icke-traumatiska förklaringar som varken har kunnat beläggas eller avfärdas. Av det tillgängliga utredningsunderlaget framgår inga medicinska förhållanden som under rådande kunskapsläge tillåter slutsatsen att de påvisade undersökningsfynden direkt eller indirekt har orsakats av icke-accidentellt, dvs. tillfogat, våld. Det kan utifrån den medicinska utredningen varken uteslutas eller hävdas att skada relaterad till någon tidigare traumahändelse startat en process som ledde till det akuta insjuknandet.

SKÄLEN FÖR AVGÖRANDET

Frågan i målet

Frågan är om utredningen i ett mål om beredande av vård enligt LVU ger tillräckligt stöd för slutsatsen att ett litet barn har utsatts för fysisk misshandel eller brister i omsorgen.

Rättslig reglering m.m.

Enligt 1 § andra stycket LVU ska den som är under 18 år beredas vård om någon av de situationer som anges i 2 eller 3 § föreligger och det kan antas att behövlig vård inte kan ges den unge med samtycke av den eller dem som har vårdnaden om honom eller henne. Vård ska enligt 2 § beslutas om det finns en påtaglig risk för att den unges hälsa eller utveckling skadas på grund av fysisk eller psykisk misshandel, otillbörligt utnyttjande, brister i omsorgen eller något annat förhållande i hemmet.

I 1 § femte stycket LVU föreskrivs att vad som är bäst för den unge ska vara avgörande vid beslut enligt lagen.

Högsta förvaltningsdomstolens bedömning

Utgångspunkter för prövningen

Ett tvångsingripande med stöd av LVU är en mycket ingripande åtgärd för både barnet och dess familj och får bara vidtas om det finns tungt vägande skäl. En felaktig bedömning av om det förekommit misshandel eller något annat missförhållande i hemmet kan leda till att ett barn utan grund separeras från sina föräldrar. För ett förordnande om tvångsvård måste det därför åtminstone krävas att det är sannolikt att något av de missförhållanden som nämns i 2 § föreligger.

Å andra sidan är LVU en skyddslagstiftning och det är därför barnets intresse som står i fokus. Vid prövningen av om det har förekommit missförhållanden i hemmet måste därför beaktas att en felaktig bedömning kan leda till att ett barn berövas samhällets skydd från en riskfylld hemsituation. När det som i detta fall handlar om synnerligen allvarliga anklagelser om fysiskt våld bör beviskravet därför inte ställas högre än vad nyss sagts.

Vid prövningen av om det är sannolikt att något av de missförhållanden som anges i 2 § LVU föreligger ska det göras en samlad bedömning av den bevisning som lagts fram. Bedömningen kan av naturliga skäl inte göras på samma sätt när

Mål nr
991-17

det är fråga om att ta ställning till ett påstått enstaka övergrepp mot ett barn som när slutsatsen kan baseras på en bredare utredning om förhållandena i hemmet. Om det är fråga om ett enstaka övergrepp måste utredningen ge starkt stöd för att övergreppet ägt rum. Finns det en bredare utredning om ett misstänkt missförhållande kan den samlade bevisningen göra att beviskravet är uppnått även om det finns anledning att ifrågasätta vissa uppgifter om enskilda händelser eller omständigheter (se HFD 2011 ref. 6 och HFD 2017 ref. 42, jfr HFD 2014 ref. 46).

Har CC blivit utsatt för fysisk misshandel?

När det gäller misstanke om fysisk misshandel av ett barn och bedömningen grundas enbart på förekomsten av vissa symtom hos barnet bör en förutsättning för tvångsingripande vara att det finns ett tydligt vetenskapligt stöd för orsakssamband mellan de medicinska fynden och det förutsatta våldet. Det får alltså inte framstå som tveksamt att våld kan ge upphov till de skador som konstaterats. Vidare måste samtliga relevanta symtom som behövs för att dra den slutsatsen föreligga i det enskilda fallet. Om det saknas ett tydligt vetenskapligt stöd för orsakssamband kan alltså inte frånvaron av andra tänkbara förklaringar till skadorna i sig medföra att det ska anses sannolikt att skadorna har orsakats genom våld.

Det är klarlagt att CC har drabbats av bestående hjärnskador när CC stått under föräldrarnas vård. Behandlande läkare bedömde att skadorna uppkommit till följd av yttre våld mot huvudet. Efter en orosanmälan från sjukhuset fattade Social- och arbetsnämnden misstanke om att CC hade blivit utsatt för misshandel och ansökte om att CC skulle beredas vård med stöd av 2 § LVU.

Föräldrarnas beskrivning av det händelseförlopp som föregick CCs insjuknande ger inget svar på hur CCs skador har uppstått. Läkarna som vårdade CC på sjukhuset bedömde dock att CCs symtom, den s.k. triaden, i avsaknad av andra faktorer som kan ha gett upphov till symptomen, ledde till slutsatsen att skadorna hade orsakats genom att CC tillfogats våld. Läkarnas diagnos omfattade både skakvåld och annat våld mot huvudet.

Frågan är då först om det är sannolikt att skadorna har uppstått genom skakvåld.

Statens beredning för medicinsk utvärdering (SBU) har i rapporten *Skakvåld – Triadens roll vid medicinsk utredning av misstänkt skakvåld (rapport 255/2016)* genomfört en systematisk utvärdering av vetenskapliga studier av skakvåld. Syftet var att besvara frågan om med vilken säkerhet triaden eller dess delkomponenter kan förklaras av skakvåld när det gäller barn under ett års ålder. Rapporten leder fram till två slutsatser, dels att det finns ett begränsat vetenskapligt underlag för att triaden och därmed dess delkomponenter kan förekomma vid skakvåld, dels att det finns otillräckligt vetenskapligt underlag för att bedöma den diagnostiska träffsäkerheten av triaden för att identifiera skakvåld.

Av SBU:s rapport, som även kammarrätten hade tillgång till, framgår att antagandet att förekomsten av triaden innebär att skadorna har berott på skakvåld har svagt vetenskapligt stöd. I detta fall saknas annan bevisning som talar för att skadorna skulle vara orsakade av skakvåld, t.ex. mjukdelsskador i nacken. Det saknas även vittnesuppgifter eller annan stödbevisning om det händelseförlopp som föregått barnets insjuknande. Vid sådant förhållande anser Högsta förvaltningsdomstolen att det vid tiden för kammarrättens prövning inte med tillräcklig grad av säkerhet var utrett att CC hade utsatts för misshandel i form av skakvåld.

Nästa fråga är om skadorna har uppkommit genom annat tillfogat våld mot huvudet.

Även i denna del grundas misstanken om våld enbart på förekomsten av triadssymtomen. Det finns inga andra fynd såsom blåmärken, mjukdelssvullnad eller fraktur som tyder på att våld utdelats mot huvudet. De behandlande läkarna har inte heller redogjort för vilken typ av våld som skulle kunna ge upphov till CC symtom eller för hur sambandet mellan symtomen och det förmodade våldet i så fall ser ut. Ingen av de övriga läkare som uttalat sig i målet stöder slutsatsen att skadorna har uppstått genom tillfogat våld. Mot denna bakgrund anser Högsta förvaltningsdomstolen att den medicinska utredningen inte heller ger tillräckligt stöd för slutsatsen att CC utsatts för annat våld mot huvudet.

Sammantaget leder det anförda till att bevisningen i målet inte når upp till den nivå som krävs för att det ska anses sannolikt att CC utsatts för fysisk misshandel.

Har det förelegat brister i omsorgen?

Om ett barn eller dess syskon har drabbats av flera allvarliga skador som inte kan kopplas till något våldsutövande kan dessa under vissa omständigheter läggas föräldrarna till last som brister i omsorgen. Så är fallet om skadorna kan kopplas till brister i säkerhetsmedvetandet eller annan vårdslöshet hos föräldrarna.

Det står klart att både CC och CCs bror har drabbats av allvarliga skador under spädbarnstiden. Det går dock inte av utredningen i målet att bedöma vad som förorsakat barnens skador. Beträffande CC finns antaganden om såväl vålds- och olycksrelaterade som rent medicinska orsaker till insjuknandet. Ingen av dessa har kunnat vare sig uteslutas eller beläggas. Det framstår således som osäkert om det funnits någon situation som föräldrarna hade bort ingripa mot för att förhindra att CC skadades.

I utredningen som ligger till grund för ansökan om vård nämns två händelser som rör föräldrarnas omsorgsförmåga. AA respektive BB ska ha lämnat CC utan uppsikt på ett sätt som kan antyda bristande säkerhetsmedvetande. Social- och arbetsnämnden har emellertid inte närmare argumenterat kring förekomsten av brister i omsorgen hos föräldrarna.

Utredningen i målet ger sålunda inte stöd för antagandet att det vid tiden för kammarrättens prövning fanns sådana brister i omsorgen att det av det skälet förelåg en påtaglig risk för att CCs hälsa eller utveckling kunde skadas.

BESLUT

Mål nr
991-17

Avslutning

Sammantaget finner Högsta förvaltningsdomstolen att det inte fanns grund för att besluta om vård enligt LVU. Kammarrätten borde därför ha bifallit föräldrarnas överklaganden.

Social- och arbetsnämnden har den 19 september 2017 beslutat att vården enligt LVU av CC ska upphöra. Målet ska därför avskrivas från vidare handläggning.

Pia Lönn har begärt 10 073 kr som ersättning för det arbete hon har lagt ned i målet. Högsta förvaltningsdomstolen ifrågasätter inte den uppgivna tidsåtgången, men konstaterar att ersättningen enligt tillämplig timkostnadsnorm ska beräknas till 10 065 kr.

I avgörandet har deltagit justitieråden Mats Melin, Kerstin Calissendorff, Margit Knutsson, Anita Saldén Enérus och Helena Rosén Andersson.

Föredragande har varit justitiesekreteraren Vanja Marcusson.

Förvaltningsrätten i Göteborgs dom den 23 september 2016 i mål nr 8596-16